

KÁLI IRMA és KULCSÁR ISTVÁN esküvői képe
Gutorföldre, 1927. május 8.
(Magántulajdonban)

Káli Csaba

Juhász, asztalos, földművelő

A gutorföldei Káli család története

a 18–20. században^I

A korábbi évek, sőt mondhatom évtizedek kutatásai alapján családom apai ága jelen állás szerint hét generációra, mintegy kétszáz esztendőre vezethető vissza biztosan. Ismert felmenőim kivétel nélkül Zala megyében, azon belül is jobbra Göcsejben és annak peremvidékén éltek a Hahót, Baktüttös, Zalatárnok, Szentkozmadombja, Gutorföldre községek alkotta körön belül. Egyedül a család apai vérvonalának még bizonyíthatóan a felmenőkhöz tartozó legősibb generációja lóg ki a göcseji térségből, mivel az ő esetükben Lesencetomajra vezetnek a szálak, de mivel az a terület akkoriban még Zala részét képezte, így a megyehatáron még ebben az esetben sem lépünk át. A család férfivonala a fenti körön kívülről is választott feleséget, de annak hatósugara sem terjeszkedett túl Zala megyén. A hosszú távú helyben élés némelyest megkönnyíti a családkutató helyzetét, ráadásul a vezetéknév sem a leggyakoribbak közé tartozik, mindenesetre ebben az esetben is elmondható az az általános megállapítás, miszerint időben távolodva a jelenkortől exponenciálisan csökken, míg közeledve ahhoz, előbbiből logikusan következve hatványozottan nő a források száma, ennek köszönhetően az adatok mennyisége és azok bizonyossága is.

A 20. századot végig élt emberekről alapesetben is viszonylag sok írott forrás keletkezett az anyakönyvi bejegyzéstől kezdve az iskolák, munkahelyek, (férfiaknál) katonai szolgálat, vagy éppen az ingatlanszerzések révén, hogy csak a legkézenfekvőbb eseteket említsem. Mivel a múlt század országos történései és annak helyi lecsapódásai elég sokszor keresztették az egyszerű honpolgárok életét is, ezért ebből az időszakból szinte minden esetben számíthatunk az előbb felsorolt standard forrásokon kívül valamilyen „extra” anyagra is. Különösen igaz ez abban az esetben, ha a történelmi szereplőnk az egyszerű hétköznapi világából kilépve valamilyen kitüntetettebb politikai, társadalmi vagy gazdasági szerephez jutott vagy egyszerűen csak – akaratán kívül – belesodródott abba. A 20. századi magyar történelem fordulataiban igencsak gazdag eseményei kapcsán valójában nem is számít különlegesnek, ha valakiről a szürke átlaghoz képest „színesebb” dokumentumok is fennmaradtak a különböző hatalmi tényezőkkel való érintkezései során. Ebbe a sorba, a 20. századi magyar történelem majdnem minden fordulatát megélő embe-

^I A tanulmány a „Családtörténeteink” című zalai családtörténeti konferencián, Zalaegerszegen, 2022. június 1-jén elhangzott előadás szövegének jelentősen kibővített, jegyzetekkel ellátott változata.

rek sorába/sorsába illeszkedett apai nagyapám, Káli Dezső is, aki 1903-ban még Ferenc József alattvalójaként született, majd élete utolsó éveit az általa építtetett „Kádár-kockában” élte le.

De mielőtt rátérnék élettörténetének bővebb ismertetésére, lássuk, mit tudunk a felmenő generációkról. Ahogy említettem, családunk eddig ismert legősibb és bizonyosan a felmenők egyenes ágához tartozó nemzedéke Lesencetomajon élt. Káli János, aki – a rokoni fokot tekintve a szépapám volt – Illés Juliannával kötött házasságot ismeretlen időpontban és helyen, a Lesencetomajhoz tartozó, néhány ház erejéig ma is létező Billege nevű külterületen élt az 1830-as években. Gyermekük születése kapcsán, azok keresztelési (születési) anyakönyvében a szülők foglalkozására nézve a „szolgálatbeli” megnevezés szerepelt. Ez utalhat arra, hogy közvetlenül uraságuk szolgálatában álltak, esetleg állattartással/tenyésztéssel voltak megbízva, mely foglalkozást, konkrétan a juhászkodást gyermekeik közül legalább hárman is űzték. Gyermekeik pontos száma bizonytalan, öt gyermek biztosan, egy kissé bizonytalanabb módon kapcsolható Káli Jánoshoz és Illés Juliannához. Káli János szüleinek és azok felmenőinek azonosítása, a nemzedékek egymáshoz kapcsolódása már bizonytalanabb.

A lesencetomaji római katolikus plébánia – családunk minden ismert tagja római katolikus vallást követett – 1748-tól vezetett keresztelési anyakönyve 1751. évében található a legkorábbi keresztelési (születési) anyakönyvi bejegyzés, amely családunk felmenőivel hozható összefüggésbe. 1751. január 16-án keresztelték meg Lesencetomajon Káli János és Molnár Anna gyermekét, aki a keresztségben az István (Stephanus) nevet kapta. A kor szokásai szerint a születést követően egy-kettő, maximum három napon belül megkeresztelték az újszülöttest, mivel a csecsemőhalandóság sajnálatosan magas volt akkortájt, így a „pogányként” való esetleges halált elkerülendő, minél hamarabb megejtették a szertartást. Ezért is volt szükség a keresztszülőkre, hiszen a szülés után pár nappal az anyák nem biztos, hogy fel tudtak kelni a szülőágyból. Káli János és Molnár Anna házasságkötésének ideje és minden más személyes adatuk eddig ismeretlen, az sem biztos, hogy István volt az első gyermekük. Házassá-

gukból még bizonyosan öt gyermek született, valamennyiüket Lesencetomajon keresztelték, a szülők lakhelyének (Locus) megnevezése rovatban kivétel nélkül Lesencetomaj szerepelt: Ferenc (1757. december 15.), Katalin (1760. február 9.), Zsuzsanna (1763. február 11.), Márton (1764. augusztus 7.) és József (1767. november 1.). Az apa, Káli János vezetéknevének írása az anyakönyvekben több változatban történt, ami nem volt szokatlan abban a korban, így a Káli név Kali, Kalli, Kaly alakokban is megjelent az egyes gyermekek keresztelési bejegyzéseiben a szülők (Parentes) megnevezésére szolgáló rubrikában. A lesencetomaji kereszteltek anyakönyvében a fenti gyermekek vonalán nem követhető tovább a család egyenesági vérvonala. Figyelemre méltó azonban, hogy nem egészen két évvel a fentebb említett József 1767-es születése után megjelenik az anyakönyvekben Káli János és Horváth Erzsébet házasságából egy újabb „gyerekszéria”, amely 1769-cel indul. Lehet, hogy semmi alapja nincs, mert nem bizonyítható kétséget kizáróan, de nem is zárható ki az a feltételezés, hogy ugyanarról a Káli Jánosról van szó, aki egy újabb házasságban élte tovább életét, ami a kor viszonyaiból következőleg inkább az előző feleség halála miatt következhetett be.

Káli János – akár egy, akár két személyről van szó – és Horváth Erzsébet házasságából 1769 és 1773 között legalább hat gyermek született, mindegyik Lesencetomajon. Ez úgy volt lehetséges, hogy az elsőként megszületett Julianna (1769. január 18.) után 1771. augusztus 23. és 26. között – pontosan nem kivehető a kézírásból, hogy melyik, illetve kinek a napján – a feleség hármaskreknak adott életet (Pál, László és Bertalan). A hármaskrek közül Pál a születése után nem sokkal meghalhatott, mivel az 1772. szeptember 11-én született/keresztelt Anna után egy újabb fiú következett a sorban, aki szintén a Pál nevet kapta 1773. december 23-án. Ebben az időben, mint említettem, a gyermek-, különösen a csecsemőhalandóság igen magas volt, így hiába született egy családban akár hat-nyolc gyermek, sőt esetenként még ennél is több, valójában ezek kisebb része, mindössze két-három utód érte meg a felnőttkort és alapíthatott családot. A lesencetomaji anyakönyvekben egy generációval később az utolsó sarj

(?), Káli Pál neve tűnik fel újabb családalapítóként, aki 1793. január 22-én kötött házasságot Szabó Juliannával. Nem véletlen az iménti kérdőjel, hiszen semmilyen közvetlen bizonyíték nem áll rendelkezésünkre arra vonatkozóan, hogy a két Káli Pál egy és ugyanazon személy volt-e. Mindössze annyi állítható biztosan, hogy mindketten a lesencetomaji anyakönyvben szerepelnek, a két esemény között eltelt kicsivel több, mint 18 év, továbbá egy másik személyként azonosítható Káli Pál – és annak vérvonala – nem szerepel az anyakönyvben. Káli Pál és Szabó Julianna házasságából 1793 és 1812 között a keresztelek helyeként megjelenő plébániához képest a szomszéd faluban, a szülők lakhelyeként megjelölt Lesenceistvádon legalább hét, de nagy valószínűséggel nyolc gyermek született. Ezek sorrendben – keresztelekük időpontjával – a következők: Anna (1793. október 31.), Borbála (1795. október 13.), Katalin (1798. szeptember 1.), Anna (1801. március 7.), János (1803. május vagy június 4.), János (1805. november 26.), Ferenc (1808. december 16.) és Pál (1812. június 18.). Mint a sorozatból látszik, két-két gyermek azonos nevet kapott, így az első Anna esetében feltételezhetjük a korai halált, míg az 1803-ban született Jánosnál tudjuk is, hogy ő elhunyt 1804. szeptember 1-jén, így az 1805-ben született újabb fiúgyermek újra megkaphatta a János nevet. Azt is tudjuk, hogy Borbála és Katalin magas kort értek meg, előbbi 1874. november 24-én, míg utóbbi 1877. december 22-én halt meg. Sajnálatos módon éppen annál a gyermeknél, „második” Káli Jánosnál van némi bizonytalanság – ezért fogalmaztam úgy korábban, hogy hét vagy nyolc gyermek született ebből a házasságból –, aki elvileg folytatója lehetne a vérvonalnak. Az 1805-ben született János nevű gyermek keresztelek anyakönyvében ugyanis az anya megnevezése nem Szabó Julianna, hanem Szabó

Erzsébet. Egyébként minden adat egybevágg azzal, hogy ez a Káli János is ehhez a családhoz tartozzék, illetve semmi nem cáfolja ennek bizonyosságát, de a hogyan továbbra vonatkozóan ezen a ponton több lehetőség is adódik. A Lesencetomajon keresztelek anyakönyvében leírtak szerint 1789. április 18-án ikerszüléssel adott életet, szintén Billege külterületen Káli Jánosnak és Józsefnek egy nehezen kiolvasható vezetéknevű (Redlerin?), de biztosan Erzsébet keresztnévű anyja, aki Káli Jakab felesége volt. Nem lehet biztosan eldönteni, hogy a családi vérvonal az ekkor, vagy az 1805-ben születettel, esetleg egy harmadik Káli János nevű személylyel folytatódik.

A lesencetomaji egyházi anyakönyvben a következő generációra nézve, gyermekei keresztelek révén, már azzal a Káli Jánossal, a szépapámmal találkozunk – és ezzel be is zárult a korábban megnyitott kör – aki Illés Juliannával élt házasságban. Az viszont biztos, mivel gyermekeik és további leszármazottaik születési/keresztelek anyakönyvi adataiból egyértelműen igazolható, hogy ez a házaspár családunk egyenesági felmenő vonalához tartozott. Eddigi kutatásaim alapján nem derült ki, hogy Káli János és Illés Julianna mikor és hol kötöttek házasságot, de a lesencetomaji keresztelek anyakönyvének tanúsága szerint az első gyermekeik, akik ikrek voltak – János és András – 1836. október 23-án a szülők lakóhelyeül szolgáló, már említett Lesencetomaj Billege nevű külterületén születtek.² Ezt követően, valamikor az ikrek 1836-os születése után, de 1845 előtt, a család Felsőhahótra költözött. Már itt keresztelek meg harmadik gyermeküket, Káli Istvánt 1845. augusztus 18-án. Számunkra a legfontosabb az 1847. július 18-án megszületett negyedik gyermek, Káli Antal, aki családunk egyenesági felmenője, az ükapám lett.³ Ötödik gyermekük, az 1852 körül született

2 Az eddig felsorolt valamennyi anyakönyvi adat Lesencetomaj római katolikus (a továbbiakban: r. k.) plébánia anyakönyvéből származik, amit a FamilySearch adatbázisából és digitalizált anyakönyveiből merítettem. E helyütt szeretném megköszönni Bekő Tamás kollégám segítségét, aki a saját családtörténeti kutatásai során fellelt, a Káli családra vonatkozó vagy azzal összefüggésbe hozható levéltári és egyéb más forrásokat megosztotta velem. (<https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:939J-FG9C-C3?mode=g&cat=302554>. Utolsó letöltés: 2022. május 11.) A lesencetomaji r. k. plébánia keresztelek anyakönyvében 1751 és 1836 között összesen 24 Káli nevű keresztelek szerepel. Ezt követően eltűnik a keresztelek közül a Káli vezetéknevű.

3 Felsőhahóti r. k. plébánia anyakönyve. (<https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:939V-M3R7-G?mode=g&cat=371492>. Utolsó letöltés: 2022. május 12.)

Káli Flórián pontos születési ideje és helye egyelőre nem tisztázott.⁴ Innétől kezdve az anyakönyvi adatok egyre pontosabbak lesznek és egyre több információt árulnak el a felmenőkről. Az anyakönyvi bejegyzések alapján feltételezhető, hogy családunk ősei kis túlzással egy „juhász-dinasztiát” alkottak, mivel az 1836-ban, még Billegén született Káli János és öccsei közül Antal és Flórián is juhászokkal kereste a kenyerét. Korábban emiatt is feltételeztem, hogy az ő apjuk is juhász lehetett a külterületi lakhely és a foglalkozására nézve „szolgálatbeli” megnevezés miatt, mivel a földművelők megnevezése ekkoriban „adózó” volt, ráadásul a három gyermek foglalkozás választásában is szerepet játszhatott az apai példa. Ahogy Káli János, úgy testvéröccse, Antal és Flórián házasságából is sok gyermek született.⁵ A 19. század legvégén Magyarország is belépett az úgynevezett demográfiai átmenet időszakába, amikor a javuló életkilátások miatt drasztikusan lecsökkent a csecsemő- és fiatalkori halálozások száma, így a népesség jelentősen megnövekedett. A családok szintjén ez azt jelentette, hogy ha született hat-nyolc gyermek, akkor a korábbtól eltérően ezek esetleg egy-két kivétellel nagy valószínűséggel megérték a felnőttkort és családot alapíthattak. Ennek megfelelően ettől az időtől kezdve szinte lehetetlen vállalkozás – főleg e tanulmány keretei között – a teljes családfa feltárása, így a következőkben csak az egyenesági „fővonalra” koncentrálok.

A Felsőhároton, 1847. július 18-án született Káli Antal 1873. november 9-én, Zalatár-

nokon kötött házasságot Márfi Annával. Az anyakönyvi bejegyzés „Neve és polgári sorsa”, vagyis a mai értelemben foglalkozása rovatban Antal nevénél a „44. sorgegezed” szerepel. Ez annál is érdekesebb, mivel mások esetében itt a tényleges foglalkozás megnevezését tüntették fel, ráadásul a 44. gyalogezred Kaposváron székel és Somogy, valamint Tolna megye volt a kiegészítési körzete.⁶ Felesége Márfi Anna 18 éves hajadon (Bak)Tüttösön született a bejegyzés szerint, szülei Márfi Ferenc és Király Katalin voltak. Nem teljesen egyértelmű a házassági anyakönyv bejegyzéséből, de logikailag feltételezhető, hogy az ifjú pár már Szentkozmadombján lakott. Az esküvői tanúk az ara részéről Sipos József községi bírósági, míg a férj részéről Káli János juhász, aki vélhetően nem az apja, hanem a testvérbátyja volt Antalnak. A házasulandókat Huszár István tárnoki plébános adta össze.⁷ Házasságukból összesen nyolc gyermek született, de még éppen a fentebb kifejtett „demográfiai átmenet” előtt, így a gyerekek közül sajnálatosan csak hárman érték meg a felnőttkort. A nyolc gyermek közül a sorban az első az apja után az Antal nevet kapta, aki 1874. október 21-én született (Bak)Tüttösön. A juhász-mesterség megbecsültségét és az apa, valamint „munkaadója” közötti bizalmi viszonyt mutatja, hogy a keresztszülő nem volt más, mint a szentkozmadombjai földbirtokos Dervarics János és felesége Tivolt Vilma.⁸ Sajnos az első gyermek korán, 1876. január 9-én meghalt. Második gyermekként született meg Káli Kálmán György Gyula – nem tudni miért a

4 Zalatárnoki r. k. plébánia anyakönyve. Házasultak anyakönyve 1875. október 31. (<https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q9M-CSLR-5961-M?i=280&cat=407438>. Utolsó letöltés: 2022. május 17.)

5 Az 1836-ban Billegén született Káli János 1869. február 4-én kötött házasságot Zalatárnokon Kámán Rozáliával (Rózsa/Rozi). Házasságukból nyolc gyermek született: Veronika (Szentkozmadombja, 1870. szeptember 2., elhunyt szeptember 29-én), János (Szentkozmadombja, 1871. október 6.), Etelka (Lasztonya major, 1873. december 17.), József (Kisfaludpuszta, 1876. június 8.), Gyula (Kisfaludpuszta, 1878. július 3.), Mária (Kisfaludpuszta, 1880. augusztus 19., elhunyt 1891. január 18.), István (Kisfaludpuszta, 1882. július 17.), Lajos (Kisfaludpuszta, 1884. március 10.). Zalatárnoki r. k. plébánia anyakönyve (<https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:9Q97-Y334-VK4?mode=g&cat=407438>. Utolsó letöltés: 2022. május 12.)

6 https://nagyhaboru.blog.hu/2012/05/09/a_kaposvari_rosses_bakak_utja_a_vilaghaborus_csataterekig. Utolsó letöltés: 2022. május 12.

7 Zalatárnoki r. k. plébánia anyakönyve. Házasultak anyakönyve, 1873. november 9. (<https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q9M-CSLR-59XM-8?i=275&cat=407438>. Utolsó letöltés: 2022. május 12.)

8 Dervarics János (1845–1905) szentkozmadombjai földbirtokos, jeles lötenyészető kétszer nősült, első felesége halála után második felesége volt a polgári származású Tivolt Vilma (1854–1898).

Készülődés a Szent István napi búcsúra Gutorföldén a régi ház udvarán 1968 augusztus végén. Középen fehér kötényben nagyanyám, a kép jobb szélén fehér ingben nagyapám, Káli Dezső. (Magántulajdonban)

három keresztnév – Szentkozmadombján, 1877. április 13-án, aki a dédnagyapám lesz. Az apa, Káli Antal számadó juhászként volt megnevezve a születési anyakönyvben és a keresztszülők ismételten Dervarics János és Tivolt Vilma voltak. A többi gyermek érkezésük sorrendjében: Káli Julianna (Szentkozmadombja, 1882. szeptember 27., meghalt 1899. július 31.), Káli Mária Terézia (Szentkozmadombja, 1884. november 17.), 1887. február 27-én és 1889. február 12-én egy leány, illetve egy fiú halva születtek, keresztnévet nem kaptak, Káli Zsigmond (Szentkozmadombja, Vilma major, 1890. július 27., meghalt 1891. augusztus 22.), végül Káli Mihály (Szentkozmadombja, Vilma major, 1893. május 8.).⁹ Az 1847-ben született Káli Antal igen magas kort megérve 1936. november 15-én hunyt el Gutorföldén; a bejelentő az akkor élő egyetlen fia, Káli Mihály volt. Űkapám halálának oka az anyakönyvi bejegyzés szerint „aggkori végkimerülés” volt, egyéni sírja a mai napig megtalálható a gutorföldei temetőben.¹⁰

Dédapám, az 1877. április 13-án Szentkozmadombján született Káli Kálmán György Gyula – a továbbiakba csak Kálmán – nem követte apja mesterségét a juhászokdást, helyette egy új szakmát hozott be a családba, mégpedig az asztalosságot. Sajnos sok információ az ő fiatal korából nem áll a rendelkezésünkre, viszont vele kapcsolatban egy fontos dokumentum szerencsére fellelhető a Magyar Nemzeti Levéltár Zala Megyei Levéltárában. Mivel akkori lakhelye, Szentkozmadombja a Novai járáshoz tartozott, ezért az itteni főszolgabírói hivatalban állították ki 1899. október 1-jén, 22 éves korában, még éppen legényemberként a munkakönyvét az asztalosságra vonatkozóan a tanonc és illetőségi bizonyítványa alapján. Utóbbit – amely akkoriban afféle személyi igazolványként is szolgált – a lakóhely szerinti előjáróság állította ki. E tényen kívül azért is érdekes ez a forrás, mivel a kiadott munkakönyvek lajstromában az illető személyleírása is szerepelt és mivel dédapámról sem fénykép, sem szájhagyomány

9 Zalatárnoki r. k. plébánia kereszteltek anyakönyve 1869–1895. (<https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:9Q97-Y334-VK4?mode=g&cat=407438>. Utolsó letöltés: 2022. május 12.)

10 HU-MNL-ZML-XXXIII.1.a.-69.-c-2. Gutorföldre, állami halotti anyakönyv 1936. november 15.

útján fennmaradt leírás nem maradt fenn, így ez a bejegyzés az egyetlen támpont a külsejére nézve. Eszerint: „Termete: közép, Arcza: hossz-
szas, Szeme: barnák, Szemöldöke: szőke, Orra:
rendes, Szája: rendes, Fogai: épek, Haja: szőke,
Szakála: –, Különös ismertető jelei: nincs”.¹¹

Káli Kálmán Pákán, 1903. február 15-én kötött (polgári) házasságot az ekkor már gutorföldei illetőségüként megnevezett Bécs Viktóriával, aki (Mura)Rátkán született 1882. október 5-én. Kálmán tehát 26, míg Viktória 21 éves volt ekkor. Bécs Viktória szülei egykoron Alsószemenyén laktak, de az esküvő időpontjában már nem éltek, mivel nevük előtt a házassági anyakönyvben a „néhai” szó szerepel. Az apa Bécs Ferenc földműves, míg az anya Németh Katalin, kinek állást/foglalkozást nem tüntettek fel az anyakönyvben, vélhetően a falusi asszonytársainak döntő többségéhez hasonlóan a családi gazdaságban dolgozott, mai értelemben háztartásbeliként.¹²

Házasságuk hamar termőre fordult, hiszen 1903. december 1-jén megszületett Káli Kálmán és Bécs Viktória első gyermekeként nagyapám, Káli Dezső.¹³ A születést az apa másnap jelentette be az anyakönyvi hivatalnak. Az akkori anyakönyvi bejegyzésből nem derül ki a falun belüli pontos lakóhelyük, annyi bizonyos csak, hogy mindkét szülőt gutorföldei illetőségűnek tüntették fel. Mai szemmel furcsának hat, de nagyapám születése előtt néhány nappal, 1903. november 26-án – a kézírásos szöveg

bizonytalan olvasata miatt, lehet, hogy 27-én – a dédnagyanyám, az akkor 21 éves Bécs Viktória Zalaegerszegen, Skublics Imre közjegyző előtt végrendeletet készíttetett. A közjegyzői okirat tanúsága szerint minden vagyont – amit nem nevesítettek a dokumentumban – férjére, Káli Kálmánra hagyományozta „úgy, hogy azzal halálom esetén azt tehessen, amit akar.”¹⁴ Mivel dédnagyanyámnak ez volt az első terhessége, és abban a korban a csecsemőhalandóság mellett a szülőanyák halálának is lényegesen nagyobb volt az esélye a mainál, ezért feltételezhetően az ettől való félelem motiválta őt abban, hogy hivatalosan is végrendeletre lépjen. Apró érdekesség, hogy aláírása ákombákom betűkkel „Bécs Viki” formában szerepel az okirat végén, melynek oka egy későbbi jogi dokumentumból – amiről még lesz szó – derül ki: valójában írástudatlan volt.

A szüléssel végül nem lehetett semmilyen komoly probléma, mivel a későbbiekben „Viki” még négy gyermeknek adott életet. A sorban egy leány következett 1905. október 21-én, aki az Irma nevet kapta. A korabeli születési anyakönyvek precizitásának köszönhetően azt is tudhatjuk, hogy aznap délelőtt 11 órakor történt a születés, melyet az apa másnap jelentett be az akkor illetékes pákai anyakönyvi hivatalnak.¹⁵ A család harmadik gyermeke ismét fiú lett, aki 1908. február 13-án született Gutorföldén és a keresztségben a Géza nevet kapta.¹⁶ A negyedik gyermek 1912. március 1-jén

11 HU-MNL-ZML-IV.418.h. Novai járási főszolgabíró iratai. Iparügyi iratok. Munkakönyv nyilvántartó 1899/49. Az asztalosipar később nem mehetett rosszul, tekintettel arra, hogy dédnagyapám például 1913-ban a budapesti Friss Ujságban adott fel hirdetést, amelyben két asztalossegédet keresett azonnali felvétellel Gutorföldére, épületasztalos munkára. Friss Ujság, 1913. május 14. 5.

12 HU-MNL-ZML-XXXIII.1.a.-160.-b-2. Páka, állami házassági anyakönyv 1903. február 15. Gutorfölde ekkoriban még a Pákai Körjegyzőséghez, ezzel együtt a Pákai Állami Anyakönyvi Kerülethez tartozott Gutorföld néven. Gutorfölde 1907-ben lett körjegyzőségi székhely, a falu neve pedig 1908-ban lett hivatalosan Gutorfölde. Lásd Bodorkós Zsolt – Káli Csaba – Molnár László: Gutorfölde története. Zalai Kismonográfiák 8. Zalaegerszeg, 2004., 98.

13 HU-MNL-ZML-XXXIII.1.a.-160.-a-3. Páka, állami születési anyakönyv 1903. december 1.

14 HU-MNL-ZML-VII.157.a. Skublics Imre alsólendvai, majd zalaegerszegi közjegyző iratai. Okiratok. 398/1903.

15 HU-MNL-ZML-XXXIII.1.a.-160.-a-3. Páka, állami születési anyakönyv 1905. október 21. Káli Irma 1927. május 8-án kötött házasságot Kulcsár István szabóval. Házasságuk gyermektelen volt, férje 1962-ben, Irma 1977-ben hunyt el, Gutorföldén temették el őket.

16 HU-MNL-ZML-XXXIII.1.a.-69.-a-1. Gutorfölde, állami születési anyakönyv 1908. február 13. Káli Géza szintén az asztalos szakmát választotta, 1942-ben Nagykállóban házasodott össze Kóder Lenkével. Gutorföldére költöztek, 1970. július 25-én hunyt el Zalaegerszegen a megyei kórházban, Gutorföldén nyugszik.

jött a napvilágra és az apja után Kálmánnak keresztelték.¹⁷ A család utolsó, ötödik gyermeke ismét egy leány, Györgyike Erzsébet 1914. október 1-jén született Gutorföldén.¹⁸

A gyermekek születése közben a falun belül új otthonra lelt az egyre népesebb család. 1910. december 18-án Zalatárnokon kelt az az adásvételi szerződés, melynek keretében Nádasdy Aladárné Krosetz Jankától 2400 Koronáért Káli Kálmán és neje Bécs Viktória megvásárolták Gutorföldén a 23/1. és a mellette lévő 17/b/2. helyrajzi számú ingatlanokat. Előbbi 779, míg utóbbi 800 négyzetöl területű volt, tehát viszonylag nagy telkeknek számítottak. Ezek az ingatlanok természetben napjainkban a Dózsa György út 4. sz. alatt terülnek el, ahol ma is részben családunk leszármazottai laknak. Ezek a telkek a jelenlegi Dózsa utcától a felette lévő, ma is létező mezőgazdasági útig nyúltak csaknem kétszáz méter hosszan. Nagyjából ez idő tájt nyílt meg a telek északi szomszédságában a téglagyár, amelynek évtizedekkel későbbi terjeszkedése a század közepén jócskán belenyírt ebbe az ingatlanba, de erről a későbbiekben még lesz szó. Dédapámék vélhetően nem teljesen saját pénzből fizették ki az ingatlanok vételárát, mivel a telekjegyzőkönyv „C” vagyis teherlapjára a vásárlás után nem sokkal később, 1911. július 22-én 1200 Korona tőkeösszeg erejéig, valamint ennek évi hét százalékos kamatára, nyolc százalékos késedelmi kamatára és mindezek biztosítékeként 200 Korona óvadékösszeg erejéig jelzálogot jegyeztetett be a Nova és Vidéke Takarékpénztár, vagyis innét és a nevezett tőkeösszeg erejéig vettek fel kölcsönt az ingatlanra. A „jegyzet” rovat bejegyzése szerint ezt a jelzálogot 1936-ban törölték.

Pontosan nem megállapítható, hogy dédnagyapámék mikor építették itt fel a házukat,

illetve teljesen az sem bizonyos, hogy ők építették. A vétel idején a telkek ház nélküliségét erősíti, hogy a Nádasdy Aladárné birtokában lévő, Krosetz Jánostól – feltehetően az apjától – örökség címén 1909-ben átvett területek egy részét feldaraboltatta, így például a 23. helyrajzi számút is hatfelé és a telekkönyvi jegyzőkönyv (15. sz.) bejegyzése szerint az eredeti telken lévő ház a 23/2. és 3. földrészletre esett, míg a felmenőim által megvásárolt, már említett 23/1. és 17/b/2. helyrajzi számú ingatlanok birtokállási megnevezése „Beltelek”, illetve „Kert a beltelekben” volt. Ha tehát ház is tartozott volna a telekhez, akkor azt az ingatlannyilvántartásban feltüntették volna. A másik érv arra, hogy dédapámék építették a házat, az, hogy a később készült fényképeken egy a 20. század elejére jellemző, úgynevezett kódissállásos ház látható, amely viszont nem merőlegesen, hanem párhuzamosan állt az előtte futó utcával, kiterjedve mind a két telekre. Ezt az épületet az 1980-as években fokozatosan bontották le a későbbi leszármazott tulajdonosok.¹⁹

Visszatérve nagyapám élettörténetére, annak dokumentálhatóságában a születésével kapcsolatos iratok után az elemi iskolai tanulmányaival kapcsolatban keletkezett anyakönyvek következnek a sorban. Káli Dezső 1910-ben kezdte meg alapfokú tanulmányait a Gutorföldei Községi Elemi Népiskolában. Az első osztályos anyakönyve sajnos nem áll a rendelkezésünkre, de a második osztályos már igen. A Tanító Mária (nomen est omen) tanítónő által aláírt anyakönyvi bejegyzés szerint a magaviselete „dicséretes”, míg a szorgalma „hanyag” minősítést kapott, annak ellenére, hogy döntően „jeles”, illetve pár „jó” jegyet kapott a különböző tantárgyakból. Úgy látszik, akkoriban az összminősítés még lényeg-

17 HU-MNL-ZML-XXXIII.1.a.-69.-a-1. Gutorföldre, állami születési anyakönyv 1912. március 1. Káli Kálmán tanító lett, 1934-ben végzett a pápai tanítóképzőben. A Pápai M. Kir. Áll. Tanítóképző-intézet XXV. Értesítője az 1934–35. tanévről. XXXIX. tanév. (Szerk. Szemerédi János) Pápa, 1935. 75. 1940. október 20-án, Szombathelyen kötött házasságot Farkas Annával. Kálmán 1986-ban hunyt el, Sárváron temették el. Özv. Boda Lászlóné, sz. Káli Katinka – Kálmán leánya – szíves közlése, amit ezúton is köszönök.

18 HU-MNL-ZML-XXXIII.1.a.-69.-a-1. Gutorföldre, állami születési anyakönyv 1914. október 1. Káli Györgyi 1939. augusztus 27-én kötött házasságot Büki István körjegyzőségi tisztviselővel. Györgyi 1977. május 1-jén hunyt el Zalaegerszegen, a gutorföldei temetőben nyugszik.

19 HU-MNL-ZML-VII.10.f. Zalaegerszegi Kir. Járásbíróság iratai. Telekjegyzőkönyvek és telekkönyvi betétek. Gutorföldre 15. és 826. betét.

gesen szigorúbb volt a mainál. A mindenkori bizonyítvány alapjául szolgáló iskolai anyakönyvből azt is megtudhatjuk, hogy 1903-ban, születési évében „beoltatott”. Az iskolai anyakönyveket általában precíz forrásként tartja számon a történettudomány, de mint nagyapám első fennmaradt iskolai anyakönyve is mutatja, nem hiba nélküliek, ugyanis itt a születési évét 1902-nek írták, sőt ugyanez a hiba a harmadik osztályos anyakönyvében is tovább gördült. A magaviselet és a szorgalom ekkor is hasonló volt az előző évihez, annak ellenére, hogy csak hit- és erkölcsstanból kapott jó minősítést, minden másból jeles volt az osztályzata, és a tanulmányi előmenetel mellett azt is megtudhatjuk, hogy 1911-ben himlő ellen újraoltották. Nagyapám negyedik és ötödikes bizonyítványában a magaviselete változatlanul „dicséretes”, míg a szorgalma „változó”, a tantárgyi osztályzatok pedig „általános jeles” minősítést kaptak. Az 1915/16-ban elvégzett hatodik osztályban a korábbiakhoz képest romlottak az osztályzatok, így például a magaviselet is csak „jó”, míg a szorgalom „változó” lett, amit a szaktárgyi osztályzatok vissza is tükröztek, mivel ott az elégségestől a kitűnőig valóban meglehetősen változatosan alakultak az osztályzatok. A hatodik osztály elvégzésével, 1916-ban nagyapám befejezte az elemi iskolai tanulmányait.²⁰

A folytatást illetően – amit a családi legendárium is őrzött – egyetlen adattal rendelkezünk, miszerint az Alsólendvai Magyar Kir. Állami Polgári Fiúiskola első osztályos tanulója volt az 1917/18-as tanévben.²¹ Tanulmányait itt nem fejezhette be, mivel az első világháborút közvetlenül követően, 1918. december végétől bizonytalanná vált a Muravidéken a helyzet, amit a trianoni békeszerződés egyér-

telmúsított.²² Az első világháború azonban ennél nagyobb tragédiát is okozott a családban. Dédnagyapám, Káli Kálmán ismeretlen időpontban az első világháborúba, másként a „nagy háborúba” katonaként bevonulni kényszerült és gyalogos népfelkelőként a nagykanizsai székhelyű magyar királyi 20. honvéd gyalogezreddel harcolt. Ennek részletei ismeretlenek, mindössze a csatatéren elszenvetett halála dokumentált.²³ A hatóságok által kiállított dokumentumok szerint Káli Kálmán 1917. szeptember 6-án a II. isonzói csatában, a Selo nevű – ma Szlovéniához tartozó – falu melletti „csatatér”-en halt meg, amely akkoriban az úgynevezett Osztrák Tengeremlékhez tartozott, magyarán az olasz fronton esett el 41. életévében az Isonzo környékén. A rengeteg katona áldozat és az ezzel járó adminisztrációs munka feltorlódása miatt a halálozás tényét olykor több mint egy esztendővel vagy akár évekkel később jegyezték csak be a halotti anyakönyvekbe. Dédnagyapám halotti anyakönyvi bejegyzése éppen emiatt csak 1918. augusztus 23-án történt meg, mégpedig a zalatárnoki halotti anyakönyvbe. Ebben lakhelyként Szentkozmadombját tüntették fel, noha 1914 előtt, mint az a fentiekből kiderült, Gutorföldén laktak, így valószínűleg a születési hely miatt kerülhetett halálának bejegyzése a zalatárnoki halotti anyakönyvbe, mivel Szentkozmadombja a zalatárnoki anyakönyvi kerülethez tartozott az idő tájt.²⁴ Neve később felkerült a gutorföldei temető bejáratánál 1941-ben felállított, Vörös János szobrászművész által tervezett és – akkor még csak – az első világháború áldozatainak emléket állító emlékmű fehér márványtablájára is.

Nem tudni, hogy a család mikor értesült dédnagyapám haláláról, mindenesetre a

20 HU-MNL-ZML-VIII.152. Gutorföldei Általános Iskola iratai. Anyakönyvek 1911/12.-1915/16.

21 Az Alsólendvai Magyar Királyi Állami Polgári Fiúiskola Értesítője az 1917-1918. tanévről. XLVI. évfolyam. (Szerk. Kiss Dénes) Alsólendva, 1918. Nagyapám valószínűleg erre a tanulmányára gondolhatott, amikor a második világháború után, 1945-ben az iparosok számára kötelezően kitöltendő igazoló adatlapon két középiskolai osztályt – valószínűleg a csak megkezdett második polgári osztályt is ide számítva – nevezett meg legmagasabb iskolai végzettségként. HU-MNL-ZML-XVII.415. Zalaegerszegi II. számú Igazoló Bizottság iratai. 4034/1945.

22 Göncz László: A Lendva-vidék a Tanácsköztársaság időszakában. In: Tanácsköztársaság Zala megyében. Zalai Gyűjtemény 83. Szerk. Paksy Zoltán. Zalaegerszeg, 2020, 71-118.

23 Halála megjelent a hivatalosan, nyomtatásban, német nyelven kiadott veszteséglistában is. E szerint az említett ezred 7. századában harcolt. Veszteség lajstrom. Nr. 620. 25./10. 1917. Wien, 1917., 24.

24 HU-MNL-ZML-XXXIII.1.a.-254.-c-3. Zalatárnok, állami halotti anyakönyv 1918. augusztus 23. (bejegyzés ideje).

bürokrácia útvesztői jelentősen késleltették a hagyatéki eljárás lefolytatását, amelyre így csak 1919-ben került sor a Zalaegerszegi Járásbíróságon, peren kívüli hagyatéki ügy keretében. A lakhely fent említett pontatlan megállapításából következően az eljárás alapját képező hivatalos haláleseti értesítés a novai és a zalatárnoki körjegyzőséget is megjárta 1918 nyarán, mire az illetékes gutorföldi körjegyzőhöz eljutott. Ezután a háborús, majd az azt követő politikai összeomlás és a nyomában fellépő forradalmi mozgalmak szintén hátráltatták a hagyatéki eljárás lefolytatását. Végül az első érdemi lépésre a Tanácsköztársaság idején, 1919. április 14-én került sor, amikor Gutorföldén a körjegyző megbízásából felvették a hagyatéki leltárt. A nem túl bő inventárium az ingóságokra és az ingatlanvagyonra terjedt ki. Az ingóságok tekintetében kilenc tétel szerepelt – ugyanazon tételbe több azonos tárgy is beletartozott –, így egy-egy tételt képezett például egy asztal, három ágy, négy szék, egy íróasztal, egy dívány vagy egy fejsze. Az ingóvagyon utolsó, a kilencedik pontba sorolt legértékesebb része dédapám asztaloságából következően, „1 gyalupad és asztalos iparhoz teljes tartozéka” volt. Ennek értékét az is mutatta, hogy a leltárban az összes ingó vagyont 275 Koronában határozták meg, melyből az említett asztalosipari felszerelést 200 Koronára becsülték fel. Az ingatlanvagyon természetesen nagyságrendileg értékesebb volt, ami a már ismert két tételből állt össze. A gutorföldi 826. telekjegyzőkönyvben felvett 23/1. helyrajzi számú ház és kert megnevezésű ingatlant 2000, míg a mellette lévő 17/b/2. számú ingatlant 200 Koronára becsülték. Figyelembe véve a korabeli inflációt, vélhetően úgynevezett aranykoronában, vagyis a pénz háború előtti egyenértékében számolták el az ingatlanok értékét. (Emlékezhetünk rá, annak idején, 1910-ben 2400 Koronáért vásárolták a nevezett ingatlanokat.) A hagyatéki leltár egyúttal azt is megerősíti, hogy ekkor már biztosan állt ház a területen. A hagyatéki leltárban azonban nemcsak „cselekező”, hanem „szenvedő” tételek is álltak; utóbbi jelentette a tartozásokat. Ennek keretében szinte teljesen

fennállt a novai takarékpénztár felé a tartozás 1110 Korona erejéig, ezen kívül tartozás állt fenn az alsólendvai takarékpénztár felé is 700 Korona összegben, továbbá négy magánszemélynek tartoztak összesen 1940 Koronával. A tartozás hat tételéből öt esetben csak a felerészt vették számításba, így mindösszesen a hagyatéki leltárban 1590 – valójában 1595 – Korona tartozást mutattak ki. Érdekes módon az ingatlanok esetében, noha a házaspár egyenlő arányú közös tulajdonában állt, nem éltek a leltárban a felezéssel, így a cselekvő vagyont 2200 Koronában nevesítették, vagyis a 275 Koronára becsült ingó vagyont sem számolták bele. A leltározók 10 Korona 72 fillér költséget számoltak el, „mely összeg, tekintettel a szegénységre, elengedettetett”. Ezt követően Zala Vármegye Árvaszéke 1919. május 17-i ülésén rendelkezett arról, hogy a dédapám halála után félárván maradt öt kiskorú gyermekének az anyjuk lesz a természetes és törvényes gyámja, hozzájuk gyámsági feladattal mást kirendelni nem kell. Egyúttal arról is rendelkezett ez a dokumentum, hogy mind az öt kiskorút vegyék fel a hadiárvak jegyzékébe, és ha ők nevelési járadékban netán még nem részesülnének, akkor azt számukra folyósítsák, továbbá szükség szerint a részükre pártfogót is rendeljenek ki. Mindezek után 1919. július 7-én – még mindig a Tanácsköztársaság időszakának anarchikus állapotai közepette – a már ismert Skublics Imre közjegyző megtartotta a hagyatéki tárgyalást Zalaegerszegen, amely inkább formalitás volt, mert a hagyatéki leltár elemei és az abból fakadó öröklés nem változtak. Érdekesség, hogy dédanyám, Bécs Viktória neve hol Bécsi, hol pedig Bécz, illetve Béczli alakban került elő a hagyatéki dokumentumokban, egyúttal pedig az is megerősítést nyert, amire már korábban, a szintén Skublics Imre közjegyzőnél készített végrendeleténél céloztam, miszerint írástudatlan volt, mivel neve mellett mindig csak egy kereszt szerepelt. A hagyatéki tárgyaláson megállapított örökségeket végül 1920. szeptember 21-én vezették át a telekjegyzőkönyvben, így az ingatlanok apai felét az öt kiskorú gyermek kapta meg egyenlő arányban.²⁵

25 HU-MNL-ZML-VII.10.d. Zalaegerszegi Járásbíróság iratai. Peren kívüli iratok. 241/1919.

A Novai Ipartestület zászlóavató ünnepsége. Nova, 1935. június 9. A zászlótartótól jobbra áll nagyapám, Káli Dezső (Göcseji Múzeum N.2022.8.25.)

Nagyapám, Káli Dezső az asztalos mester-séget nyilván apja, Kálmán hatására sajátította el, de arról semmit nem tudunk, hogy hol, mikor, kinél, milyen körülmények között szerezte meg ebbéli tudását. Annyi bizonyos, hogy a munkakönyvét tanoncszerződése és községi illetőségi bizonyítványa alapján már asztalosként állították ki a területileg illetékes Novai járási főszolgabírószágon 1922. január 2-án, vagyis alig több mint egy hónappal a 18. születésnapja után. A főszolgabírószágon vezetett iparlajstromban – ahogy dédnagyapám-nál is láthattuk –, a munkakönyvét átvevő iparosok személyleírását ekkor is rögzítették. A jóval később keletkezett első fényképeken látható arcvonásai és fizikális jellemzői egybevágóak az itteni leírással: „Termete: közép, Arcza: hosszúkás, Szeme: barna, Szemöldöke: barna, Orra: rendes, Szája: rendes, Fogai: épek, Haja: g[esztenye]barna, Szakála: – [nincs]”.²⁶ Munkakönyvének 1922 eleji kézhezvétele ellenére a neve nem szerepel a korabeli, 1924-ben kiadott, Mosse-féle ismert kereskedelmi címtárban. Ebből azonban, ismerve ezen címtárak pontatlanságát, esetlegességét, nem lehet

semmilyen mélyreható következtetést levonni. Annál is inkább, mivel ugyanezen címtár 1931-es kiadásában nagyapám már helyet kapott nagybátyja, Káli Mihály és négy másik helyi asztalos társaságában.²⁷ Nagyapám két világháború közötti tevékenységéről viszonylag keveset tudunk, de a bevezetőben említett 20. századi forrásadottságok jellegzetességei miatt mégsem teljesen fehér folt ez az időszak. Munkájával kapcsolatban bizonyosan tagja lett a területileg illetékes Novai Ipartestületnek, melynek egy 1934-es adat szerint 45 asztalos tagja volt, leginkább a Novai járás területén fekvő községekből. Az ipartestület a Göcseji Hét rendezvénysorozat keretében 1935. június 9-én Nován tartotta zászlóavató ünnepségét, ahol a zászlóanya dr. Nagy Béláné, a novai körorvos felesége volt. Az eseményt más helyi, megyei és zalaegerszegi notabilitások mellett megtisztelte többek között Czobor Mátyás zalaegerszegi polgármester is. Családtörténeti szempontból azért érdekes ez az esemény, mert az ünnepségről több fénykép is készült. Ezekben nagyapám, Káli Dezső nagy bizonyossággal azonosítható. Az egyik kisebb

26 HU-MNL-ZML-IV.418.h. Novai járási főszolgabíró iratai. Iparügyi iratok. Munkakönyv nyilvántartó 1922/1.

27 Magyarország kereskedelmi, ipari és mezőgazdasági címtára. Rudolf Mosse, Budapest, 1931, 621.

csoportképen az álló sorban, közvetlenül a zászlót tartó Becze Ferenc kovácsmestertől jobbra, illetve egy ugyanakkor készült másik, népesebb társaságot ábrázoló képen a zászlótartótól közvetlenül balra áll.²⁸ A képeken elfoglalt pozíciójából ítélve talán nem túlzás azt állítani, hogy a környék megbecsültebb iparosai közé tartozhatott. További értéke ezeknek a képeknek, hogy ezek az első ismert fényképek nagyapámról, amelyek az esemény idejéből következően 32 éves korában ábrázolják őt. Vaska Miklós alább hivatkozott kötetéből, aki egy beszámolót is idéz az eseményről, az is kiderül, hogy a zászlóavató ünnepségen a „zászlóslányok” között részt vett Káli Györgyike is, aki nagyapám 1914-ben született legfiatalabb testvére volt.

A fényes ünnepségek mellett a sűrű hétköznapokban nem lehetett könnyű a család élete, ahol a családfenntartó apa odaveszett a világháborúban, özvegyére hagyva öt kiskorú gyermek nevelését. Dédnagyanyám többé már nem ment férjhez, ez akkoriban faluhegyen nem is volt „divatban”. Ebben az időben lényegében nagyapám lett a családfenntartó, alapvetően az ő keresményéből élt a család. Biztos, hogy sokszor küzdhetek pénzügyi nehézségekkel, mivel a már többször említett ingatlanokra 1926 és 1942 között 26 alkalommal jegyeztek be kisebb–nagyobb terheket magánszemélyek, pénzintézetek, illetve más szervek (adóhivatal, társadalombiztosítás) a követeléseik biztosítására. 1926. április 19-én a dédanyám tulajdonában álló felerészre 7 000 000 Korona tőkét évi 8% kamatra és 2 000 000 Koronát költség biztosíték címén jegyeztek fel teherként a Nova és Vidéke Takarékpénztár javára. Nem világos, hogy ez egy újabb kölcsön volt az ingatlanvásárláshoz 1911-ben szintén a novai takarékpénztártól felvett mellé, vagy ennek az infláció miatti értékkiegyenlítése

történt meg ekkor. (Ezt a terhet csak 1953-ban törölték, amiről a későbbiekben még lesz szó.) 1927. augusztus 11-én Z. Czigány László gutorföldei lakos javára 326 Pengő 24 fillér tőkét 8%-os kamatra, 20 Pengő 80 fillért pedig költségbiztosítás címén terheltek rá az ingatlanra az özvegy által tulajdonolt felére. 1927. december 20-án a Zalaegerszegi Körzeti Forgalmiadóhivatal 6 Pengő 36 fillért terhelte rá az ingatlanra, de csak nagyapám egytized részére. 1928. május 10-én a zalaegerszegi Weinberger Herman és Fia cég újabb 78 Pengő tőkét és 16 Pengőt költség címén terhelte rá dédanyám és nagyapám összesen hattized tulajdoni részére. (Ezt és az előbbi terheket úgyszintén csak 1953-ban törölték hivatalosan.)²⁹ 1929. február 7-én a Zalaegerszegi Kir. Járásbíróság végzése alapján az Országos Társadalombiztosító Intézet Zalaegerszegi Kerületi Pénztára javára jegyeztek be összesen több mint 90 Pengő erejéig társadalombiztosítási tartozásból eredő terhet, kizárólag a nagyapám tulajdonrészére. A bejegyzés előzményeként az OTI külön peren kívüli végrehajtási ügyet indított a járásbíróságon, minek eredményeként született meg a fenti végzés, egyúttal a telekjegyzőkönyvben hivatalosan töröltették nagyapám kiskorúságát is.³⁰

A következő évek szinte mindegyikében kapott valamilyen terhet az ingatlan, de a már említett 1953-as általános törlésig ezek érvénytelenítése nem történt meg. A magánszemélyek általában zalaegerszegi (például Hubinszky Adolf, Mike Gyula), nagykanizsai (például Unger Ullmann Elek), vagy éppen budapesti (Reichert Sándor, Gulyás György) kereskedők voltak, akiktől a profiljukból adódóan a munkájához szükséges anyagokat és eszközöket vásárolta meg nagyapám hitelre. Mindezeket adótartozások miatti terhelések fűszerezték. A bíróságok általi fizetési megha-

28 Gőcseji Múzeum N.2022.8.25. sz. fénykép. Közölve: Vaska Miklós: Nova története. Nova, 1997, 288.; Vaska Miklós: Nova képeskönyve h. n., é. n. 58–59.

29 HU-MNL-ZML-VII.10.f. Zalaegerszegi Kir. Járásbíróság iratai. Telekjegyzőkönyvek és telekkönyvi betétek. Gutorföldre 826. betét. „C” teherlap bejegyzései.

30 HU-MNL-ZML-VII.10.d. Zalaegerszegi Kir. Járásbíróság iratai. Peren kívüli ügyek iratai 14057/1928. A kiskorúság törlése összefüggésben lehetett a terhelhetőséggel, bár ennek tükrében érdekes, hogy a megelőző terhelésnél ez nem számított.

gyások kibocsátása időnként gyors lefolyású polgári perekbe is átcsapott.³¹ Mivel arra is volt példa, hogy nagyapám indított pert a Zalaegerszegi Járásbíróságon járandóságának behajtása végett, feltételezhető, hogy egyfajta körbetartozási láncolat alakult ki, amely az ekkor tomboló gazdasági világválság közepette nem volt ritkaság.³² A helyzet 1934 közepén fordult kritikusra, mikor a már nyolc magán-személytől – nagyobbreszt kereskedőktől – 1928 óta fennálló és a jelek szerint kifizetetlen tartozások miatt Schwarcz Lajos budapesti kereskedő és a hozzá végül becsatlakozott hat másik kereskedő a jussuk behajtása végett árverést kértek az ingatlanra. Ebben az időben, a gazdasági világválság idején számos ingatlant, házat, kis- és törpebirtokot „verték dobra”, vagyis árvereztek el a kifizetetlen tartozások miatt. A nagyapám tartozásai miatt a hitelezők által kezdeményezett árverésre szóló hirdetmény 1934. június 18-án jelent meg. A kikiáltási árat 276 Pengőben állapították meg, az időpontot pedig 1934. november 20. délután négy órára tűzték ki. Mivel az árverést elsődlegesen sürgető hitelező, Schwarcz Lajos november elején lemondott az árverés megtartásáról, de a hozzá csatlakozott többi hitelező nem, ezért azt meg kellett tartani. A meghirdetett árverés azonban sikertelenül zárult, mert azon – amint az árverési jegyzőkönyvből kiderül – csak az árverési végrehajtó jelent meg. Az árverésen sem az árvereztetők, sem az azt elszenvedő, vagyis a nagyapám nem voltak jelen, és az eseményen egyetlen érdeklődő „árverelő” vagyis licitáló sem jelent meg.³³ Ezzel a viharfelhők egy időre elhárultak a család feje fölül, de csak egy – rövid – időre.

1935. december 4-én Gutorföldén, a halotti anyakönyvi bejegyzés szerint délután öt órakor, életének 54. évében „szívszélhűdés”

következtében elhunyt dédnagyanyám, özv. Káli Kálmánné, Bécs Viktória. A halálesetet nagyapám jelentette be a helyi anyakönyvi hivatalnak.³⁴ Dédanyám viszonylag korai halála nyilván nem könnyítette meg hátra maradt gyermekei életét, annak ellenére sem, hogy az 1914-ben született Györgyi kivételével már valamennyien nagykorúak voltak. (Akkoriban Magyarországon 24 év volt a nagykorúság határa.) A hagyatéki tárgyalást 1936. január 11-én dr. Samassa János zalaegerszegi közjegyző előtt tartották meg. A végrendelet nélkül elhunyt özv. Káli Kálmánné hagyatékában csak az ingatlanvagyonot nevesítették, amely a házingatlan felét tette ki, amit 600 Pengőre értékelték. Ugyanakkor az ingatlanon felhalmozott terheket 926 Pengőben összegezték, így „tisza hagyaték” nem volt, vagyis inkább csak adósság öröklődött. A jogilag még kiskorúnak számító Káli Györgyi törvényes gyámja nagyapám, Káli Dezső lett. Az örökösök kijelentették, hogy vagyonszösségben maradnak és a hagyatéki terheket egyenlő arányban viselik.³⁵

Ahogy azt korábban is említettem, a két világháború között folyamatosak voltak a család anyagi gondjai. Még közvetlenül dédnagyanyám halála előtt, 1935 szeptemberében például 1385 Pengőt terheltek rá a család házára, pontosabban a Káli Dezsőt megillető, ekkor még egytized részre. Ez akkoriban hatalmas összegnek számított; a telekkönyvi iratokból azonban mindössze annyi derül ki, hogy a gutorföldei elöljáróság kimutatása alapján a magyar kir. kincstár részére adórtartozás címén jegyezték fel ezt az újabb jelzalogot. 1936 áprilisában az Országos Társadalombiztosító Intézet, ugyanezen év augusztusában újra a kincstár, majd októberben újfent a társadalombiztosító jegyeztetett be jelzalogot

31 HU-MNL-ZML-VII.10.c. Zalaegerszegi Kir. Járásbíróság iratai. Polgári perek iratai 4329/1931., 2797/1932. Utóbbi esetben a nagyapámnak egy Tolna megyei, Murga községbeli kántor-tanítóval alakult ki jogvitája bútorok késedelmes szállítása miatt. Az üggyel függetlenül is érdekes, hogy miként kerülhetett kapcsolatba nagyapám egy Tolna megyei megrendelővel.

32 HU-MNL-ZML-VII.10.c. Zalaegerszegi Kir. Járásbíróság iratai. Polgári perek iratai 1073/1931.

33 HU-MNL-ZML-VII.10.e. Zalaegerszegi Kir. Járásbíróság iratai. Telekkönyvi hatóság iratai. Gutorfölde 32/39/1929., 32/102/1929., 32/114/1929., 42/39/1934.

34 HU-MNL-ZML-XXXIII.1.a.-69.-c-2. Gutorfölde, állami halotti anyakönyv 1935. december 4. Életkorát hibásan 55 évesnek írták, nevét pedig Bécsi Viktóriának. A Bécs és a Bécsi név tehát állandóan keveredett a különböző iratokon.

35 HU-MNL-ZML-VII.10.e. Zalaegerszegi Kir. Járásbíróság iratai. Telekkönyvi hatóság iratai. Gutorfölde 44/114/1936.

a fentihez képest relatíve jóval kisebb, száz Pengő alatti összeggel való tartozások miatt. 1937-ben egy budapesti (Csikos László), 1938-ban pedig egy zalaegerszegi (a már korábbról ismert Hubinszky Adolf) hitelező terhelte meg az ingatlant szintén kisebb összegű tartozások miatt. 1939-ben újra a kincstár következett 62 Pengővel, 1940-ben és 1941-ben a társadalombiztosítás, majd 1942-ben a kincstár zárta – nyilván adótartozás miatt – a terhelések sorát.³⁶

A gazdasági nehézségek ellenére nemcsak a munka töltötte ki nagyapám életét, hanem a kor polgári szokásainak megfelelően ő is kivette részét a civil társas élet szinte minden faluban létező szervezeti, vagyis egyesületi életéből. 1935. október 4-én alakult meg a Gutorföldi Körjegyzőségi Iparos Olvasó Kör, ahol 37-en voltak jelen, köztük nagyapám is. A megjelentek között volt id. Varga József gépész-kovács, akinek a lányát később feleségül vette nagyapám. Jelen volt ifj. Varga József lakatos, aki így később a sógora lett, Káli Mihály, aki a nagybátyja volt, egyébiránt szintén asztalosként dolgozott, és ott volt még Kulcsár István szabó, aki nagyapám húga, Irma férje volt. A Kör elnökévé id. Varga Józsefet választották, aki kora és vagyonossága alapján is a legtekintélyesebbnek számított ebben a társaságban, míg a jegyző Káli Mihály lett.³⁷ Szintén körjegyzőségi szinten alakult meg Gutorföldén 1935. december 15-én a Polgári Lövész Egyesület, ami nem az a klasszikus, alulról szerveződő civil egyesület, hanem inkább egy országosan, központilag szervezett egyesülettípus volt, és a trianoni békeszerződés korlátozásai miatt a katonai kiképzést szolgálta bujtatott formában. Elnökévé a körjegyzőt, Simonffy Jánost, ügyvezető elnöké pedig Behojnik Pál tanítót választották, míg az ellenőr Káli Dezső lett. A dokumentumból nem derül ki, mit is kellett

nagyapámnak ellenőrizni, de valószínűleg a pénzügyi dolgokat.³⁸

A két világháború közötti időszakban a választójoggal rendelkezők politikai orientációja nyomon követhető annak köszönhetően, hogy a korszakban az első 1920-as és az utolsó 1939-es választások kivételével a falvakban a titkos helyett nyílt szavazás zajlott. Ebben az időszakban a választójog általános feltétele férfiaknál a 24. életév betöltése, vagyis az akkori nagykorúság elérése volt, ami alapján nagyapám az 1926. évi országgyűlési választásokon még nem, de az 1931. évin elméletileg már részt vehetett, hiszen az 1926-tól érvényes 1925. évi XXVI. tc. ezt lehetővé tette volna. Ennek ellenére a neve nem lelhető fel az 1931. évi választói névjegyzékben, csak a következő, 1935. évben. Gutorföldre ekkor a zalabaksai egyéni választókerülethez tartozott, ahol két jelölt mérettette meg magát. Dr. Némethy Vilmos a független kisgazdapárt, míg Eitner Sándor a Magyar Nemzeti Szocialista Földmunkás és Munkáspárt, vagyis az egyik nyilaspárt jelöltje volt. 1935-ben összesen 250-en szavaztak a faluban, 191-en, köztük nagyapám is a kisgazdák, míg 59-en a nyilaspárt jelöltjére adták voksukat. Megjegyzendő, hogy a falu meghatározó személyei, például Simonffy János körjegyző vagy Behojnik Pál tanító, illetve a jelentősebb birtokosok szavazatukkal valamennyien a kisgazda jelöltet támogatták, aki nemcsak a faluban, de az egész választókerületben is diadalmaskodott.³⁹

Nagyapám kétszer házasodott az élete során. Első házasságát Reszneken kötötte 1933. július 15-én a helybeli Varga Ilonával, mely azonban nem bizonyult tartósnak, ugyanis 1936-ban válással végződött.⁴⁰ Szerencsés módon ennek a válásnak az iratai fennmaradtak a megyei levéltárban, így ennek segítségével a konkrét eseten túl is bepillantathatunk a korabeli háza-

36 HU-MNL-ZML-VII.10.f. Zalaegerszegi Kir. Járásbíróság iratai. Telekjegyzőkönyvek és telekkönyvi betétek. Gutorföldre 826. betét.

37 HU-MNL-ZML-IV.433.-3384. Egyedi iratok gyűjteménye.

38 HU-MNL-ZML-IV.433.-3340. Egyedi iratok gyűjteménye. A polgári lövész egyesületeket központi rendelkezésre 1940-ben feloszlatták.

39 HU-MNL-ZML-IV.403. Zalabaksai választókerület 1935, Gutorföldre község szavazási jegyzőkönyve. Vö. Hubai László: Magyarország XX. századi választási atlasza 1920–2000. II. kötet. Választókerületi adattár. Budapest, 2001, 108.

40 HU-MNL-ZML-XXXIII.1.a.-180.-b-1. Resznek, állami házassági anyakönyv 1933. július 15.

sodási koreográfiába és a válási okokba.⁴¹ A válási procedúra a Zalaegerszegi Törvényszéken, tehát egy másodfokú bíróságon indult meg 1935. március 19-én nagyapám kérelmére. Szegénységi jogon nagyapámnak nem kellett illetéket fizetnie és kirendeléssel ügyvédet is ingyen kapott – mivel az ügyvédi képviselőt kötelező volt –, dr. Büchler Mór személyében. A tanúk meghallgatása több tárgyalási napot is igénybe vett, de ettől függetlenül is kissé elhúzódott az ügy, mivel a bíróság csak 1936. február 10-én hirdette ki ítéletét. Az iratokból, a tanúvallomásokból megtudhatjuk, hogy nagyapámnak lényegében „kiközvetítették” a leendő feleségét. Nagyapám egyik ismerőse, távoli rokona, egy pákai hentesmester 1932. szeptember végén, a gáborjánházi templom alapkövetésénél megismerkedett a későbbi feleség családjával, ahol az anya érdeklődött nála, nem tudna-e szerezni vőlegényt a leányának. A hentes ekkor megemlékezett, hogy ismer egy „derék, jó fiatalembert”, de hozzátette, hogy meglehetősen szegény ember, így csak megfelelő hozománnyal bíró leányzót tud elvenni. Akkoriban nagyapámnak kellett eltartania özvegy és szívbeteg anyját, öccsét (Gézát) és kisebbik hűgát (Györgyit), továbbá az akkor tanítóképzős másik öccse (Kálmán) tanítatásáról is ő gondoskodott. A leendő anyós megnyugtatta a „közvetítőt”, hogy a pénz nem probléma, „lesz annyi, amennyi szükséges”. Ezután felgyorsultak az események, olyannyira, hogy két nappal később a hentesmester társaságában nagyapám el is látogatott Resznekre a lányos házhoz, ahol meg is tetszett neki a leány. A sikeres találkozó után nagyapám levelet írt a lány családjának, amiben közölte, hogy 3000-4000 Pengő hozomány szükséges a házassághoz. Erre ígéretet kapott, így nem sokkal később, a már említett napon, 1933. július 15-én meg is köttetett a házasság. A feleség Gutorföldre költözött nagyapámék házába, de hamarosan problémák jelentkeztek, mivel az új asszony nem tudott megbarátkozni a szegénységgel, és konfliktusok keletkeztek a ház többi lakójával, vagyis nagyapám családjával, ráadásul a beígért hozománynak sem volt nyoma. A feleség a megromlott viszony miatt

1933 végén többször is hazaköltözött a szüleihez. Nagyapám 1934 elején többedmagával elutazott Resznekre és megpróbálta hazahívni a feleségét, azt sem bánta már, ha semmilyen hozomány vagy kelengye nem érkezik vele. Feleségének az volt a kikötése, hogy akkor megy Gutorföldre, ha külön élhetnek, de ezt nagyapám lehetetlennek tartotta családja eltartása miatt. A válóper tárgyalása során mellékesen még az 1935. évi képviselőválasztás is előkerült abban az összefüggésben, hogy egyes tanúvallomások szerint az asszony „megismerkedett” az egyik képviselő-jelölt kortesével, így a házastársi hűtlenség is felmerült, de bizonyítást nem nyert. A törvényszék összességében úgy ítélte meg, hogy az alperes, vagyis az asszony hibájából a házasság további fennállása lehetetlen, mivel az „szándékosan

Apai nagyanyám, **VARGA ETELKA** a két világháború között. (Magántulajdonban)

41 HU-MNL-ZML-VII.2.f. Zalaegerszegi Törvényszék iratai. Polgári perek iratai. 933/1935.

és súlyosan vétett az együttélés házastársi kötelessége ellen, mikor férje írásbeli és szóbeli felhívására megtagadta az életközösség visszaállítását.”

Nagyapám második, immáron egész életre szóló házasságkötése 1943. április 14-én történt meg Gutorföldén. Felesége, Varga Etelka, 1915. szeptember 5-én született Nován, tehát 12 évvel volt fiatalabb a nagyapámnál. Ő és népes családja – ahol tíznél többen voltak testvérek – szintén Gutorföldén éltek. Apja a már ismert Varga József gépész-kovács, aki az 1935-ben alakult helyi iparoskört elnökölte. A házassági anyakönyv bejegyzésében apai nagyanyám háztartásbeliként volt megnevezve.⁴² A házasságra lépés után nem sokkal, még 1943-ban megszületett apám, ifj. Káli Dezső, őt a gyerekek sorában Káli Irma követte 1944-ben, aki másfél évvel később, 1945. augusztus 26-án elhunyt. Nagyapám a második világháborút viszonylag szerencsésen megúsza; a már idézett, 1945-ben általa kitöltött igazoló bizottsági nyilatkozata szerint „munkaszolgálatos” volt 1944. szeptember 3. és 1945. március 27. között, s a családi legendárium szerint nem vett részt harci cselekményekben. Az igazolásával sem volt semmi probléma, az illetékes Zalaegerszegi II. számú Igazoló Bizottság 1945. december elején igazoltnak nyilvánította ki, tehát semmi olyan tevékenységet nem fejtett ki a háború alatt, aminek büntetőjogi következményei lehettek volna.⁴³

Az 1945. évi földreform idején nagyapámék is igényeltek földet, pontosabban házhelyet, amit elvileg meg is ítélték nekik, két másik

testvérével (Káli Gézával és Káli Györgyivel), valamint azok családjával együtt. A Zala Vármegyei Földhivatal 1947-ben megszületett véghatározata szerint az igénylők meg is kapták a házhelyet, a földműves foglalkozásúak általánosan 600, míg az iparosok 450 négyzetöl méter területben a Gutorföldéhez tartozó Rádiháza és Szentkozmadombja község közötti Görbőpusztán, az egykori majorság területén.⁴⁴ 1948-ban telekkönyvezték is az egészen pontosan 454 négyzetöl méter terület nagyapám és nagyanyám nevére.⁴⁵ Viszont a későbbiekben az állam – előkészítendő a kollektivizálást – már nem preferálta a külterületi lakott helyek létrehozását, így 1949 elején kormányrendeletben tiltották meg a külterületen való építkezést. Vélhetően ennek következtében végül mégsem kapott senki Görbőpusztán házhelyet, illetve építési engedélyt.⁴⁶ A kiosztott házhelyeket tehát egységesen érvénytelenítették, és hivatalosan a Versenyelőnyösztési Vállalat, magyarán a rádiházi ménés kapta meg ezt a területet 1952-ben. Nagyszüleim cserékárpótlásként a gutorföldei határban, az úgynevezett Potyogó(s) dűlőben kaptak ugyanekkor, tehát 454 négyzetöl méter területet, amit szintén nem sokáig birtokoltak, mivel a telekjegyzőkönyv következő sora szerint ez a helyrajzi szám a „földrendezés során” legkésőbb 1961-ben megszűnt. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy a terület valamely szocialista mezőgazdasági nagyüzem táblájába került. További kárpótlásnak, cserének már nincs nyoma a telekjegyzőkönyvben.⁴⁷

42 HU-MNL-ZML-XXXIII.1.a.-69.-b-2. Gutorföldre, állami házassági anyakönyv 1943. április 14.

43 HU-MNL-ZML-XVII.415. Zalaegerszegi II. számú Igazoló Bizottság iratai. 4034/1945. A nyilatkozat iskolai végzettségre vonatkozó rovatából tudható meg, hogy nagyapám rendelkezett tejjüzem vezető, tejfölözömmester képzéssel is. Ezt 1938-ban a Csermajori M. Kir. Mezőgazdasági Tejjüzem Szakiskola fölözömmesteri tanfolyamán szerezte. Csermajori M. Kir. Mezőgazdasági Tejjüzem Szakiskola és Tejjüzem Szaktanácsadó Állomás, valamint Herceg Esterházy Miklós-féle M. Kir. Mezőgazdasági Szakiskola és Mezőgazdasági Szaktanácsadó Állomás 1938–1939. iskolai évi Értesítője (Közzéteszi: dr. Gábor Dénes) Budapest, é. n. [1939], 22. Ennek köszönhetően vezette a gutorföldei „tejcsarnokot”, ahol a gazdáktól a tejbegyűjtést végezték a háború után is.

44 HU-MNL-ZML-XVII.502. Községi földigénylő bizottságok iratai. Gutorföldre sz. n.

45 HU-MNL-ZML-VII.10.f. Zalaegerszegi Kir. Járásbíróság iratai. Telekjegyzőkönyvek és telekkönyvi betétek. Gutorföldre 1439. betét.

46 1300/1949. Korm. sz. rendelet a tanyaközpontok kialakításának előmozdításáról. Magyar Közlöny, Rendeletek Tára 1949. évi 33. szám, 1949. február 12. 301–302.

47 HU-MNL-ZML-VII.10.f. Zalaegerszegi Kir. Járásbíróság iratai. Telekjegyzőkönyvek és telekkönyvi betétek. Gutorföldre 1439. betét.

1946 tavaszán az a „megtiszteltetés” érte nagyapámat, hogy Gutorföldre községi bírójává választották. Az idézőjel annak szól, hogy nagyapám eleinte hallani sem akart erről, mindent megtett, hogy szabaduljon ettől a tisztségtől. 1946. március 5-én lemondott a községi előljáróság, élén Mátay Lajos akkori községi bíróval. A képviselő-testület jegyzőkönyvében fennmaradt indoklás szerint: „...az előljáróság a háború utáni időkben igen nagy munkát jól és kielégítően végzte, és indokolt, hogy ezen közügyek végzése ne csak őket, hanem másokat is terheljen.”⁴⁸ Ebben a mondatban világosan benne van, hogy valójában miért nem örvendett népszerű posztnak ekkoriban a „polgármesterség”. A háború utáni súlyos helyzet, amit a szovjet megszállás csak tetézett, rendkívüli feladatok elé állították valamennyi magyarországi település vezetőjét, illetve vezetőségét. A legsúlyosabb teher a magas adók mellett a beszolgáltatás volt, amit a magyar állam mellett a jóvátétel fejében a Szovjetunió felé is teljesíteni kellett. Mivel ennek technikai lebonyolítása a helyi előljáróságokra hárult, ezért senki sem vállalta szívesen ennek ódiáját. 1946 tavaszán a gutorföldi körjegyzőség minden településének vezetője lemondott tiszteről, így a Novai járás főjegyzője 1946. április 27-én délután 6 órakor tisztújító széklet szándékozott tartani.⁴⁹ Vélhetően ekkor „választották meg” Káli Dezsőt – távollétében, akarata ellenére – községi bírónak. Nem tudni pontosan, milyen körülmények között és miért pont rá esett a „választás”, mindenesetre nagyapám elfoglalta a stallumot, de azonnal fellebbezett is Zala vármegye Törvényhatósági Bizottságának Kisgyűléséhez, ahol 1946. július 20-án tárgyalták meg az ügyét. Fellebbezésében arra hivatkozott, hogy mint leendő bírónak nincs megfelelő lakása az ügyfelek fogadására, a közügyek intézése elvonná őt az asztalosipari munkájától, így a feladatellátás az anyagi romlását idézné elő, továbbá hivatkozott az egészségi állapotára is. Ezen kívül előadta, hogy mint iparos, nem ért a mezőgazdasághoz, így – a legkényesebb

KÁLI GYÖRGYI és **BÜKI ISTVÁN** esküvői képe. Gutorföldre, 1939. augusztus 27. (Magántulajdonban)

feladatot – a beszolgáltatási eljárást nem tudná vezetni, végül arra is hivatkozott, hogy politikai pártnak nem tagja, márpedig tudomása szerint ilyen tisztséget pártonkívüli egyén nem vállalhat, mindezek alapján kérte tiszte alóli felmentését. A vármegyei kisgyűlés a kérelmét elutasította, arra hivatkozva, hogy az általa felhozottak a választás megsemmisítésére nem adnak jogalapot, ráadásul az érvek között szerepeltetett egészségi állapotát nem igazolta.⁵⁰

48 HU-MNL-ZML-V.1727.h. Gutorföldre kisközség képviselő-testülete jegyzőkönyve 1946. március 5.

49 HU-MNL-ZML-V.1727.a. Gutorföldi Körjegyzőség iratai. Közigazgatási iratok. 521/1946.

50 HU-MNL-ZML-IV.402.b. Zala vármegye Törvényhatósági Bizottsága iratai. Kisgyűlési jegyzőkönyvek 1946. július 20. 1. napirendi pont.; HU-MNL-ZML-IV.404.b. Zala vármegye alispánjának iratai. Közigazgatási iratok 5870/1946.

Családi fotó Gutorföldén a régi háznál, 1940. augusztus 1. Balról jobbra: Káli Géza, Farkas Anna, ismeretlen, Káli Kálmán (egyenruhában), Kulcsár István, Káli Dezső. (Magántulajdonban)

Ettől függetlenül, ahogy jeleztem, nagyapám megkezdte a községi bírói tevékenységét, amit kerekén két évig folytatott. 1946. május 20-án zajlott az első olyan képviselő-testületi ülés, amit már ő vezetett községi bírónaként. A napirendi pontok között a kisbíró fizetésének megállapítása, valamint a tenyészbikák tartásra való kiadása szerepelt.⁵¹ Talán az is a tisztesség folytatása mellett szólt, hogy a következő képviselő-testületi ülésről felvett jegyzőkönyv szerint a körjegyzői feladatokat helyettesítéssel egyik falubeli unokatestvére, Káli Mihály látta el már régebb óta, ráadásul a hivatal egyik tisztviselője, Büki István nagyapám legkisebb húgának, Káli Györgyinek volt a férje. Az 1946. szeptember 12-i képviselő-testületi ülésen Káli Mihály helyettes körjegyző kérte a jegyzői képesítés alóli felmentést, tekintettel arra, hogy különböző beosztásokban már 12 éve dolgozik a körjegyzőségen. A képviselő-testület nagyapám elnöklete alatt egyhangú döntéssel terjesztette fel ezt az igényt a felsőbb hatóságokhoz. A háborús és a háború utáni

időekben ennek a felmentésnek a megadása általános gyakorlat volt, tekintettel a szakemberhiányra és ebben a konkrét esetben a kérdéses személy régtől meglévő gyakorlatára.⁵²

1946. október 16-án rendkívüli képviselő-testületi ülést tartottak, melyen egyetlen napirendi pontot tárgyaltak, mégpedig a községi elemi iskola épületének javítását. Az elnöklő községi bíró, vagyis nagyapám, mint a napirendi pont előadója ismertette, hogy az iskola, valamint a tanítói lak háborús és egyéb kárainak kijavítására pályázatot írtak ki. Az ügy pikantériája, hogy az elvégzendő kőműves és asztalos munkákra egy-egy pályázat érkezett, utóbbira nem mástól, mint nagyapámtól, Káli Dezsőtől. A véghatározat szerint a testület egyhangúlag elfogadta a beérkezett árajánlatokat, eszerint nagyapám végezhette el az iskola akkor egyetlen tantermének lepadlózását, a megrongálódott iskolapadok kijavítását, valamint a tanterem összes, míg a tanítói lak hiányzó ablakainak pótlását 4010 Ft-ért, ami szép summának számított abban az időben.⁵³

51 HU-MNL-ZML-V.1727.h. Gutorfölde kisközség képviselő-testülete jegyzőkönyve 1946. május 20.

52 HU-MNL-ZML-V.1727.h. Gutorfölde kisközség képviselő-testülete jegyzőkönyve 1946. szeptember 12.

53 HU-MNL-ZML-V.1727.h. Gutorfölde kisközség képviselő-testülete jegyzőkönyve 1946. október 16.

Káli Dezső a háború utáni években a régi ház kertjében. (Magántulajdonban)

A napirendi pontok között a továbbiakban is általában valamilyen pénzügyi jellegű téma szerepelt, így például a község éves költségvetése, helyi egyházközség támogatása, karácsonyi segély a körjegyzőség dolgozóinak, az úgynevezett községi szegődményesek (alkalmi dolgozók) bére, vagy éppen a körorvosi lakás építése. A határozatok rendszerint egyhangúak voltak, vitának nincs nyoma, tehát nagy valószínűséggel a képviselő-testületi tagok nem az ülésen szembesültek a napirendi pontokkal, hanem azokról már azelőtt is tudhattak. Az 1947. május 14-i testületi ülésen például mások mellett a községi bíró fizetésének megállapítása is téma volt. Innét tudhatjuk, hogy nagyapám éves tiszteletdíját ekkor 400 Ft-ban állapították meg, ami már egy emelt összeg volt a jegyzőkönyv tanúsága szerint: „Így kellett határozni, mert aránytalanul

kis összegű tiszteletdíjért végeztek ez ideig a fentebb írt tisztségekkel járó közérdekű munkákat.”⁵⁴

Az 1948. január 23-i ülés egyik napirendi pontja ismételten személyében érintette a községi bírót, mivel egy alispáni rendelkezés értelmében a megfelelő tiszteletdíjban részesülő községi bírók hivatalos idejét meg kellett határozni, amit nagyapám esetében a gutorföldei képviselő-testület minden nap délelőtt 10–12 óra közötti időben állapította meg: „Így kellett határozni, mert a községbíró által élvezett tiszteletdíj oly összeg, hogy a községbíró minden anyagi megterhelés nélkül a felek rendelkezésére állhat a véghatározatban írt idő alatt.” Mivel egy új jogszabály értelmében a községi bírók is kaphattak karácsonyi segélyt, ezért ugyanezen az ülésen – kissé megkésve ugyan, de – nagyapám részére is kiutalt a testület 42 Ft 50 f-t ezen a jogcímen.⁵⁵ Az 1947-es és 1948-as testületi üléseken már előkerültek olyan témák, mint például a körállatorvos, gyógyszerész, új iskola, amelyek csak – esetenként jóval – később valósultak meg. Káli Dezső nagyapám 1948. május 24-én elnökkölt utoljára községi bíróként a gutorföldei képviselő-testület ülésén. Ahogy a „megválasztás”-ának, úgy a posztból való kikerülésének körülményei és motivációi sem tisztázhatóak pontosan.⁵⁶ Annyi bizonyos, hogy 1948. június 11-én Máta Sándor, a Gutorföldei Nemzeti Bizottság – mely szerv a háború után alakulva kezdetben széles jogkörökkel rendelkezett, majd fokozatosan visszaszorult a képviselő-testület mellett – elnöke lemondott, az új elnök Brefka Alajos, az MDP helyi titkára lett. Az újjáalakult nemzeti bizottság azonnal bizalmatlanságot szavazott meg a községi bíróval és a helyettes bíróval szemben, egyúttal kérték a körjegyzőt, hogy a járási főjegyzőn keresztül tűzzék ki az új bíróválasztást.⁵⁷ 1948. május 24. után legközelebb viszonylag későn, július 16-án ülésezett a község képviselő-testülete, melyet Horváth János helyettes bíró vezetett, ekkorra tehát még nem választottak új bírót, viszont az azt

54 HU-MNL-ZML-V.1727.h. Gutorfölde kisközség képviselő-testülete jegyzőkönyve 1947. május 14.

55 HU-MNL-ZML-V.1727.h. Gutorfölde kisközség képviselő-testülete jegyzőkönyve 1948. január 23.

56 HU-MNL-ZML-V.1727.h. Gutorfölde kisközség képviselő-testülete jegyzőkönyve 1948. május 24.

57 HU-MNL-ZML-XVII.21. Gutorföldei Nemzeti Bizottság iratai sz. n. 1948. június 11.

követő ülésen, augusztus 1-jén már Brefka Alajos töltötte be a párttitkárság mellett a bírói tisztet is.⁵⁸

Az önkormányzatiság maradáskának felszámolása 1950-ben történt meg, amikor szűkebb értelemben is szovjetizálták az országot a tanácsrendszer bevezetésével. 1950. október 22-én tartották meg országsherte a helyi tanácsok „választását”, amely inkább csak formális szavazással silányult a legtöbb helyen. A kisebb falvakban is óriásira duzzasztott tanács-testületek szerepe csökkent, helyettük a kisebb létszámú, ezért operatívabb végrehajtó bizottságok jártak el a testületi döntést igénylő ügyekben. A Gutorföldi Községi Tanács 1950. december 5-én tartotta az alakuló ülés utáni első rendes ülését, ahol jegyzőkönyv tanúsága szerint tagként nagyapám is részt vett.⁵⁹ Az 1950. december 27-én tartott tanácsülésen beválasztották a népművelési bizottságba, 1951. március 5-én pedig átkerült a begyűjtési bizottságba, ami az előzőhöz képest lényegesen kritikusabb terület volt. Ennek oka vélhetően az volt, hogy ő vezette a tejcsarnokot, ezen keresztül a tejbegyűjtést. Az 1954-ben történt újabb tanácsválasztás után a neve már nem tűnik fel a tanácsstagok névsorában.⁶⁰

Mindeközben tovább gyarapodott a család is; 1947-ben Gyula, 1948-ban Miklós, 1952-ben pedig János látta meg a napvilágot. Így összesen négy fiúgyermek alkotta a családot, mely az 1910-es évek elején épülhetett ház egyik szobájában volt kénytelen meghúzni magát, hiszen nagyapám testvérei közül is egyesek, változó időpontokban, de a családjukkal szintén ebben a házban laktak. A telek viszonylag nagy volt, majdnem egy hold összességében, így volt bőven hely egy újabb ház építésére, és amint az anyagi lehetőségek azt megengedték, nagyapám bele is fogott valamikor az 1950-es évek végén a telek északi részén egy nyeregte-

tős családi ház építésére. Még korábban némileg beárnyékolta a telekviszonyokat, hogy az északi telekszomszéd, a frissen államosított téglagyár a terjeszkedésére való tekintettel bejelentette igényét a családi telek nagyobb részére, aminek a kisajátítása 1950-ben el is kezdődött. Mind a két telket (23/1. és 17/b/2.) megosztották, egyformán 153-153 négyzetölet hagyva meg az eredeti kimutatás szerint 779 és 800 négyzetöles területekből. Kárpótlásként cserébe a régi telekkel majdnem teljesen szemben, az út (mai Dózsa György út) túloldalán kaptak nagyapám és testvérei egy 1054 négyzetölet nagyságú telket (20/a/2. hrsz.), amely a háború előtt Hoffman Viktorné, született Csigó Mária beregszászi lakos tulajdonában állt, s azt Hoffmann Viktor gutorföldi lakostól, vélhetően a férjétől kapta ajándékba 1941-ben. A telekjegyzőkönyvből és más iratokból nem derül ki, hogy ez a telek miként szolgálhatott a kisajátító magyar állam(kincstár) részéről csere alapul, magyarán miként lett állami tulajdon, de analógiák alapján feltételezhető, hogy az eredeti tulajdonos a háború, esetleg a holokauszt áldozata lett, és az ingatlanra, mint gazdátlan vagyonra, az állam tette rá a kezét.⁶¹

Az 1950-es évek első felének terrorisztikus világa családunk életére is hatással volt. 1952-ben rendőrségi feljelentés alapján bíróság elé citálták nagyapámat és több társát okirathamisítás és sikkasztás büntetnének vádjával. A nyomozati anyagok hiányoznak a büntetőper iratai közül, az ügyészség 1952. június 23-án nyújtotta be a vádiratot, amelyben már közellátás érdekét veszélyeztető büntett volt a vádlottak által elkövetett cselekmények minősítése, ami akkoriban finoman szólva sem számított életbiztosításnak. A vád szerint nagyapám, aki – a háborús években szerzett tejjüzem vezetői képesítésének köszönhetően

58 HU-MNL-ZML-V.1727.h. Gutorföldre kisközség képviselő-testülete jegyzőkönyve 1948. július 16. és augusztus 1.

59 HU-MNL-ZML-XXIII.762.a. Gutorföldi Községi Közös Tanács iratai. Tanácsülési jegyzőkönyvek 1950. december 5.

60 HU-MNL-ZML-XXIII.762.a. Gutorföldi Községi Közös Tanács iratai. Tanácsülési jegyzőkönyvek 1950. december 27. és 1951. március 5.

61 HU-MNL-ZML-VII.10.f. Zalaegerszegi Kir. Járásbíróság iratai. Telekjegyzőkönyvek és telekkönyvi betétek. Gutorföldre 11., 826. és 950. betét. HU-MNL-ZML-VII.10.e. Zalaegerszegi Kir. Járásbíróság iratai. Telekkönyvi hatóság iratai. 32/36/1950. A csere végleges lebonyolításakor, 1953-ban rendelkezett a telekkönyvi hatóság arról is, hogy a telkeken lévő – már tárgyalt – terheket töröljék, annál is inkább mert azok nagyobb része, persze a pengő eltűnése miatt csak elvileg, de már az állami vállalatként működő téglagyárra jutott volna.

Búcsúi készülődés a Tófeji-hegyen Sarlós Boldogasszony napján az 1970-es évek elején. A kép előterében fekete öltönyben nagyapám, Káli Dezső, a kép jobb szélén egy fiatal lány ölében Káli Csaba. (Magántulajdonban)

– a gutorföldi tejbegyűjtő központot vezette és a társtettesének minősített Ábrahám Géza, aki a földművesszövetkezet ügyvezetőjeként dolgozott, továbbá a bűnsegédi minősítést kapott Novák János a gazdáknak járó állami korpakiutalásokkal manipuláltak. A kötelező beszolgáltatáson felül is tejet beadó magángazdák minden egyes liter tej után fél kg korpát kaptak, ezzel próbálta motiválni az állam a kötelező kvótán felüli tejbeadást. A vád szerint ott történt a manipuláció, hogy a helyi állami gazdaság által beadott tej után is igényelték a vádlottak a korpát, amit aztán egyes, arra nem jogosult gazdák és maguk között osztottak el.

A frissen alakult Lenti Járásbíróság 1952. augusztus 6-án tárgyalta az ügyet, ahol a vádlottak szabadlábban védekezhettek, ügyvédről nem tett említést a tárgyalási jegyzőkönyv. Mivel több tanú nem jelent meg és a vádlottak, valamint a tanúk vallomása után a bíróság szakértő bevonását látta szükségesnek, ezért a tárgyalást elnapolták. A büntető ügy szeptember 9-én folytatódott, de mivel a bírói tanács a bíró kivételével kicserélődött és az ügyész személye is változott, ezért a perrendtartás szabályai szerint lényegében újra kellett kezdeni

az egész tárgyalási procedúrát. A vádlottak, ahogy az előző tárgyalási forduló alkalmával, most sem ismerték el bűnösségüket. Ezután hallgatta meg a bíróság a megjelent szakértőt, Tóth Árpád személyében, aki a zalaegerszegi tejbegyűjtő központ ellenőre volt. Az ő véleménye lényegében el is döntötte a kérdést. Az ellenőr kiemelte, hogy mivel 1952 elején változott az idevonatkozó szabályozás, ezért az 1952 januárjában elkövetett vádbeli cselekmény nem róható fel büntettként a vádlottaknak, legfeljebb szabálytalanság történt, mert nem értesülvén időben a változásokról, az addig kialakult gyakorlatot követték. Az ellenőr azt is elmondta a vádlottak védelmében, hogy a gutorföldi tejszarnok volt az egyik legjobb teljesítményt felmutató begyűjtő hely, és ha a zalaegerszegi központban ők veszik észre a hibát, nem tettek volna feljelentést az elkövetett hiba csekély súlya miatt, sőt alapvetően úgy jártak volna el a tévedésből többletként kiigényelt korpával, ahogy azt a vádlottak tették, hogy a magas zsírtartalmú tejet beszolgáltató gazdák között osztották el a többletet, ezzel motiválva őket a későbbiekre nézve is. Ezzel a bizonyítást a bíró befejezettnek látta

és le is zárta az ügyet, felmentve mind a három vádlottat.⁶²

A szerencsésen végződő büntetőügy után a család számára véget értek a történelmi kataklizmák, és csendesebb, munkás hétköznapiak következtek. Az 1956-os forradalom, majd annak leverése után a kollektivizálás második hulláma – jelentősebb elvehető földterület híján – nem érintette a családot, sőt még némi gyarapodás is történt ez idő tájt. 1959-ben vásárolta meg nagyapám nagyanyámmal közösen a Tófeji(Rigó)-hegyen lévő 1068 négyzetöl területű szőlőt, amelyhez egy régi zsúpfedeles pince is tartozott. A „hegy”, ahol a szőlő felfutott a tetőn 1910-ben emelt Sarlós Boldogasszony-kápolnáig, a július első vasárnapján délelőtt tartott hegyi búcsúk alkalmával a családi összejövetelek helyszínéül is szolgált a nagyszüleim haláláig. A búcsúk mellett az egész vidéken elterjedt és megszokott „noha” és „otelló” leszüretelése számított még jelentős és vidám családi eseménynek. Nagyapám 1968-ban a négy gyermekének ajándékozta ezt a területet, mely ma is a család egyik oldalági leszármazottjának birtokában áll.⁶³ A hetvenes évek első felében nagyapám egy új pincét kezdett el építeni a régi zsúptetős töméspince helyén, de a halála miatt ezt már nem tudta teljesen befejezni.

Mint korábban említettem, nagyapám és négy testvére, a telekszomszéd téglagyár 1950-es terjeszkedése során kisajátított – még dédapám által vásárolt – háztelekrészért cserébe az úttal szemben kaptak egy 1054 négyzetöl nagyságú telket (20/a/2. hrsz.). Az öt testvér közül Káli Kálmán 1968-ban lemondott a jussáról a másik négy javára, így a vagyonszövetség megszűntetése mellett négy egyenlő részre osztották fel ezt a területet, amely így éppen négy optimális méretű családi háztelekre tagolódhatott.⁶⁴ A következő években a négy testvér közül három, köztük a nagyapám is egy-egy családi ház építésébe kezdett önmaga, illetve gyermekeik részére. Mint mindenki, nagyapám is egy, a korban divatos sáttortetős kockaházat terveztetett a telekre. A mindössze egyetlen nagyobb tervlapon elférő családi ház terveit a pákai Boldogulás útja Mezőgazdasági Termelőszövetkezet képesített kőművese, az egyúttal a kivitelezést is vállaló Völgyi János vetette papírra 1969. július 20-i dátummal.⁶⁵ Az építkezés

a következő évben indult el, részben banki kölcsönből, amit a Gutorföldre és Vidéke Takarékszövetkezet nyújtott 30 000 Ft erejéig,⁶⁶ s a ház pár esztendővel később el is készült.

Nagyapám elvben 1963-ban már nyugdíjba vonulhatott volna, de mivel – mint azt korábban említettem – a társadalombiztosítást nem fizette a háború előtt maradéktalanul, ezért lényegében élete végéig dolgozni kényszerült. Az otthon végzett asztaloság és a tejbegyűjtés mellett/után közelebről nem ismert időpontban, Zalaegerszegen vállalt munkát a bútorgyárban, ahol főként garanciális javításokat végzett. Ez nem tartott sokáig, mivel rövid idő múltán a Zala Megyei Tanács Gyógyszertári Központjában kezdett el dolgozni szintén különféle asztalosipari munkákat végezve, többek között az új gyógyszertárak belső, asztalos szakipari munkáiból vette ki a részét⁶⁷, lényegében élete végéig itt dolgozva. Káli Dezső nagyapám súlyos betegség után 73. évében, 1976. augusztus 27-én hunyt el Zalaegerszegen, a megyei kórházban. Nagyanyám majdnem napra pontosan három évvel élt tovább, ő 1979. augusztus végén hunyt el, mind a ketten a gutorföldei temetőben nyugszanak. Gyermekeik, unokáik szinte kivétel nélkül megőrizték zalai identitásukat, de már a megyeszékhelyen, Zalaegerszegen élve. A népes família oldalági rokonai, nagyapám testvéreinek leszármazottai közül ma is többen Gutorföldén, illetve Zalaegerszegen, vagy Zala megye más településein élnek.

Az asztalosgenerációkat kiszolgáló kézi gyalu. (Magántulajdonban)

62 HU-MNL-ZML-XXV.22.b. Lenti Járásbíróság iratai. Büntetőperrek iratai 20486/1952.

63 HU-MNL-ZML-VII.10.f. Zalaegerszegi Kir. Járásbíróság iratai. Telekjegyzőkönyvek és telekkönyvi betétek. Gutorföldre 225. betét.

64 HU-MNL-ZML-XXV.22.e. Lenti Járásbíróság iratai. Telekkönyvi iratok 16/22/1968. (474/1968)

65 HU-MNL-ZML-XXIII.264.a. Lenti Járási Tanács Építési, Közlekedési és Vízügyi Osztálya iratai 6603/1969.

66 HU-MNL-ZML-VII.10.f. Zalaegerszegi Kir. Járásbíróság iratai. Telekjegyzőkönyvek és telekkönyvi betétek. Gutorföldre 1705. betét.

67 Mint például Nagykanizsán, a Tavasz utcai egészségház gyógyszertári bútortáának kialakítása. Zalai Hírlap, 1966. január 14. 5.